

خلاصه مدیریتی

پایگاه اطلاعات رفاه ایرانیان که داده‌های حاصل از آن مبنای تدوین این اطلس بوده است، را باید علاوه بر کاربرد اصلی آن یعنی انجام آزمون وسع و شناسایی خانوارها برای طرح‌های مختلف حمایتی، زمینه‌ساز تحول چشم‌گیری در زمینه محاسبات مربوط به شاخص‌های فقر و رفاه، به عنوان ابزارهای کلیدی برنامه‌ریزی توسعه، در نظر گرفت. استفاده مناسب از اطلاعات پایگاه مذکور به منظور رصد و پایش شاخص‌های مرتبط با فقر نسبت به روش‌های معمول که عمدتاً مبتنی بر اطلاعات مرکز آمار هستند، می‌تواند مزیت‌های قابل توجه زیر را ایجاد نماید:

۱- اطلاعات پایگاه تماماً ثبتی است که از منابع مختلف رسمی اخذ می‌شود. لذا از خطاهای مرسوم ناشی از نمونه‌گیری و اجرای دیگر طرح‌های آماری مبری است،

۲- امکان تحلیل وضعیت فقر و رفاه خانوارها در سطح ملی، استانی، شهرستانی و حتی محلات و بلوک‌های پستی را فراهم می‌نماید. این در حالی است که عمده طرح‌های آماری از این ویژگی برخوردار نیستند. به عنوان مثال طرح هزینه-درآمد مرکز آمار ایران که معمولاً مبنای محاسبات شاخص‌های فقر است به دلیل محدودیت‌های تعداد نمونه و توزیع آن در مناطق جغرافیایی، حداکثر در سطح استان‌ها بدون تورش و قابل اتکاء است.

۳- اطلاعات پایگاه بسته به نوع داده و منبع آن، به طور بالقوه می‌تواند ماهانه یا حتی روزانه به روز گردد. لذا می‌تواند امکان تحلیل به روز و برخط وضعیت فقر و رفاه که نیاز اساسی سیاست‌گذاری است را فراهم نماید. این در حالی است که طرح سرشماری نفوس و مسکن هر ۵ یا ۱۰ سال یکبار اجرا می‌شود و نتایج طرح نمونه‌گیری هزینه-درآمد خانوار نیز هر سال یکبار - و معمولاً با تأخیر- منتشر می‌گردد.

با در نظر گرفتن ملاحظات و دغدغه‌های مذکور، تدوین اطلس حاضر به عنوان اولین گام در راستای ارائه تصویری از وضعیت فقر و رفاه خانوارهای ایران در گستره تمامی استان‌ها و شهرستان‌های کشور در دستور کار قرار گرفت. طبیعی است که با مذاقه مخاطبین- اعم از پژوهشگران و سیاست‌گذاران- و اخذ بازخوردهای مربوط، تکمیل و بهبود آن در گام‌های آتی امکان پذیر خواهد بود.

اطلس پیش‌رو در پنج فصل شامل اطلاعات جمعیتی، اجتماعی، اطلاعات اقتصادی، وضعیت بیمه‌های اجتماعی و اشتغال، وضعیت حمایت‌های اجتماعی و وضعیت سلامت تدوین شده است. اطلاعات جمعیتی شامل جنسیت سرپرست خانوار، میانگین بعد خانوار، وضعیت سالمندی، میانگین سن اعضای خانوار و میانگین سن سرپرست خانوار می‌شود. اطلاعات اقتصادی شامل وضعیت دهک‌ها، حساب بانکی، وضعیت خودرو، خرید با کارت بانکی و سفر خارجی است.

ایلام

همچنین فصل بیمه‌های اجتماعی و اشتغال، خانوارهای فاقد بیمه اجتماعی، فاقد درآمد ثابت (فاقد بیمه اجتماعی و مستمری بازنشستگی)، دارای عضو شاغل دولتی، وضعیت بازنشستگی و خانوارهای دارای بیمه روستائیان و عشایر را بررسی کرده است. در فصل بعدی وضعیت حمایت اجتماعی به لحاظ پوشش نهادهای حمایتی (کمپته امداد، بهزیستی) و بهره‌مندی از یارانه مورد بررسی قرار گرفته است و در پایان، در فصل سلامت اطلاعات مربوط به بیمه سلامت و خانوارهای دارای معلول و بیمار خاص ارائه شده است. کلیه اطلاعات فوق برای تمامی استان‌ها به تفکیک شهر و روستا و جنسیت سرپرست خانوار (زن سرپرست یا مرد سرپرست بودن خانوار) ارائه گردیده است.

نکته‌ای که پیش از خواندن اطلس باید مد نظر داشت این است که معیار تمامی محاسبات این اطلس بر اساس خانوارهای یارانه‌بگیر بوده است که بیش از ۹۰ درصد خانوارها را در بر می‌گیرد. با استفاده از نقشه‌ها و نمودارهای این اطلس می‌توان دریافت که هر شهرستان در هر یک از ۳۱ شاخص چه وضعیتی دارد و در چه جایگاهی در میان شهرستان‌های استان قرار گرفته است.

از میان شاخص‌های مختلفی که در این اطلس گزارش شده‌اند، برخی مانند سفر خارجی، داشتن بیش از یک خودرو، تراکنش بالای ۲۵۰ میلیون ریال در ماه یا قرار گرفتن در یک دهک یا سه دهک بالا بیشتر وضعیت رفاه خانوارها را نشان می‌دهند و برخی شاخص‌های دیگر، مشخصاً نمایانگر وضعیت فقر یا کم‌برخورداري خانوارها هستند. از جمله این شاخص‌ها، نسبت دو دهک و سه دهک پایین به تعداد کل خانوارها، فاقد خودرو، فاقد بیمه اجتماعی، فاقد درآمد ثابت، پوشش نهادهای حمایتی، فاقد بیمه سلامت، دارای عضو معلول یا بیماری خاص و... هستند. با توجه به تعدد شاخص‌ها، ارائه شاخص ترکیبی که مبین وضعیت کلی استان‌ها بوده و امکان مقایسه استان‌ها در کل را فراهم نماید، آسان نیست. با این حال، با در نظر گرفتن اینکه دغدغه اصلی تهیه این اطلس ارائه تصویری از فقر و مقایسه شهرستان‌ها از این نظر بوده است، ترکیبی از سه شاخص زیر می‌تواند کمیت نسبتاً مناسبی برای وضعیت فقر شهرستان‌ها ارائه دهد که این پس آن را نرخ فقر می‌نامیم. واضح است که در نظر گرفتن سایر شاخص‌های ارائه شده در اطلس نیز می‌تواند به روشن‌تر شدن وضعیت فقر و رفاه شهرستان‌ها از منظری که کاربر به آن علاقمند است، کمک کند:

۱- قرار گرفتن خانوار در سه دهک پایین: در صورتی که خانوارهای کشور بر اساس وسع (اطلاعات بانکی) به ده دسته با تعداد مساوی تقسیم شوند، هر دسته شامل یک دهک از خانوارها خواهد بود. بر این اساس، ۳۷,۱۷۱ خانوار در کل استان در سه دهک پایین قرار می‌گیرند که ۲۰,۹ درصد از کل خانوارهای یارانه‌بگیر را شامل می‌شوند. ۳۵,۲ درصد از خانوارهای زن سرپرست و ۱۸,۰ درصد از خانوارهای مرد سرپرست استان در سه دهک پایین قرار دارند. همچنین، ۲۸,۶ درصد از خانوارهای روستایی و ۱۵,۷ درصد از خانوارهای شهری در این سه دهک جای می‌گیرند.

۲- فاقد درآمد ثابت (فاقد بیمه اجتماعی و مستمری بازنشستگی): در مجموع حدود ۳۵,۴

اطلس رفاه
ایرانیان